

Взаємовідносини політики й релігії в незалежній Україні

У суспільних процесах нині важливе місце посідає релігія і церква. Незважаючи на суттєві суперечності, в першу чергу в середовищі українського православ'я, релігійні організації справляють помітний вплив на суспільне життя та державну політику. Традиційною для українців є православна церква. Протягом століть вона виступала консолідуючим фактором, проте в наш час православна церква скоріше роз'єднує українське суспільство, ніж об'єднує його. Це пов'язано з розколом українського православ'я, внаслідок якого утворилось три конфесії: Українська православна церква Московського патріархату, Українська православна церква Київського патріархату та Українська автокефальна православна церква.

Розкол українського православ'я супроводжувався міжконфесійними конфліктами, найчастіше на майновому підґрунті, що вкрай негативно впливало на розвиток українського суспільства. Причини міжконфесійних і внутрішньоцерковних протистоянь досить глибоко коріняться в національному, релігійно-догматичному й історичному контексті. Значною мірою вони підсилені соціально-політичною й економічною ситуацією в країні. Звичайно, живлять їх і невирішені проблеми в життєдіяльності церков, боротьба за розподіл сфер впливу, поєднання релігійно-церковного чинника з етнічним та політичним.

Найбільш непримиренними є відносини між УПЦ МП та УПЦ КП, які набули характеру відкритого протистояння. Все більш поширеними стають так звані марші – хресні ходи кліру та віруючих з метою висловити на загальну думку та вимоги. Нетерпимість до віруючих інших віросповідань, образа релігійних почуттів прихильників інших конфесій, залучення до конфлікту великої кількості віруючих та санів духовенства – все це вкрай негативно позначається на загальному стані українського суспільства. Сучасна українська державна політика виходить із того, що органам влади заборонено підтримувати в конфліктах жодну з конфесій. Навпаки, влада стимулює прагнення до церковного єднання й готова здійснювати посередницькі функції в міжрелігійному діалозі за умови вияву доброї волі до примирення церков-суперниць. У цьому випадку держава має можливість здійснити низку заходів.

У законотворчій сфері необхідно реальне відокремлення релігії від політики – принаймні щодо жорсткого припинення найбрутальніших виявів політизації релігійного життя, які подекуди набрали просто-таки нестерпних форм. Існує тенденція до формування регіонального законодавства щодо релігійних організацій. Деякі місцеві органи влади займають упереджену позицію і підтримують одні православні конфесії на шкоду іншим. Такі дії влади свідчать про невизначеність певних положень чинного законодавства про свободу

совісті, що допускає їх неоднозначне трактування, а також порушення закону представниками місцевої влади.

Про міжконфесійне та міжцерковне порозуміння важко буде говорити до того, доки серед віруючих не утвердиться розуміння аномальності зіткнень на релігійному ґрунті, а у свідомості церковних ієрархів – відповідальність і справжня християнська позиція не візьме гору над амбіціями й корисливими розрахунками. Зрештою той шлях до миру, який судилося пройти церквам, ніхто інший, окрім них, а тим більше замість них, подолати не здатний.

Крім того, автор вважає, що Україні необхідна власна Помісна церква. Об'єднання православних в Україні – процес непростий і тривалий, який, очевидно, завершиться утвердженням однієї Української православної церкви й одержанням нею автокефалії, яка рано чи пізно буде визнана Вселенською патріархією. Єдина Помісна церква усунула б протистояння на релігійному ґрунті, принаймні в українському православ'ї, сприяючи процесу утвердження громадянського суспільства в країні. Проте не слід забувати, що ідея автокефалії викликає досить відмінну реакцію православних конфесій в Україні. Особливо непримириму позицію займає Українська православна церква, яка знаходиться в канонічній єдності з Московською патріархією і залишається найчисельнішою по кількості віруючих.

Цілком зрозуміло, що держава об'єктивно вельми зацікавлена в об'єднанні православних, але вона не може втручатися у внутрішньоцерковні справи. І скільки б не йшлося про те, що мир поміж десятками мільйонів українських громадян не може бути суто внутрішньоцерковною справою, державні органи не мають повноважень посадити за стіл переговорів представників конфліктуючих сторін. Знову ж таки, цей шлях долати самим церквам.

Православні церкви беруть активну участь у формуванні та функціонуванні політичної системи України. Специфіку сучасних взаємовідносин релігії й політики в Україні визначають дві взаємопов'язаних тенденції: глибока політизація церковного життя й не менш глибока релігізація політичного процесу. Тому в державно-управлінських відносинах в Україні назріла потреба ширшого представлення релігійного фактора. Відображення його в нормативно-правових актах сприятиме кращому задоволенню політичних інтересів усіх віруючих і конкретних релігійних громад, які виступають впливовими соціумами українського суспільства. Все це означає, що ефективний розвиток взаємовідносин релігії і влади у політичній площині можливий лише на основі глибокого особистісного підходу до вірувань і церковних організацій, особливо до українського православ'я, яке є традиційною і найбільш впливовою конфесією України.